

Mózes születésnapja – és purimi öröksége

Purim ünnepe előtt egy héttel, Ádár hónap 7-én van Mózesnek a születésnapja és az eltávozásának a napja. Melyik a fontosabb a kettő közül, és hogyan kapcsolódik mindez Purimhoz?

A zsidóságban általában az eltávozás napját, vagyis a *jorcájt* szoktuk tartani. Elhunyt rokonaink, szeretteink, vagy jámbor emberek után, akik nagy tanítók, akiket nagyra tartunk, és akiknek élvezzük a szellemi örökségét, gondolataik gyümölcsét, tanulmányozni a könyveiket, és épülni belőlük.

De miért az eltávozásuk dátumáról emlékezünk meg? Miért nem a születésnapjukról?

Nemrég említettük, hogy amikor Hámán el akarta pusztítani a zsidókat, sorsvetéssel jelölte ki a dátumot. Amikor a sorsvetés Ádár hónapra esett, nagyon örült, mondván, hogy Mózes akkor távozott el. De azt nem tudta, hogy nemcsak abban a hónapban távozott, hanem ugyanakkor született is¹.

De miért is Hámántól kellene filozófiát tanulnunk? Miért kell egyáltalán elhinnünk neki, hogy az eltávozás napja „rossz jel”, a születésnap pedig „jó jel”²? Láthattuk, hogy a zsidóságban az eltávozás dátuma fontosabb a születésnapnál. Miért ne hagyatkozhatnánk inkább a saját forrásainkra – Hámán gondolkodásmódja helyett?

A Tóra egy szép áldást ír azok számára, akik parancsolatait megőrzik: „*napjaid számát betöltöm*” (Mózes 2., 23:26). A Talmud ezt úgy magyarázza, hogy az igaz emberek az évnek

Farnadi-Jerusalimi Chajim Jedidja rajza. Köszönjük!!

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 130 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

1 Ld. Megilá 13b, valamint *Hámán és a véletlen ereje* c. cikkünket, mely az Orti.hu oldalon és az *Omek* magazin III. évf. 27. számában jelent meg (2024. március 14-én).

2 *Szanhedrin 65b*: „Tanították mestereink: mit jelent az, hogy **'ne jósoljatok [teonenu]**' (Mózes 5., 18:10)? Rabbi Simon mondja: az, aki hétféle magot ken a szemére [hogy jósoljon]. És a Bölcsék azt mondják: az, aki bűvészkedik. **Rabbi Akiva mondja: az, aki órákat és időket [onot] számol, mondván, hogy ez a nap jó arra, hogy elinduljunk, ez a nap jó arra, hogy vásároljunk.**

ugyanazon napján halnak meg, amikor születtek. Vagyis teljes lesz az életük³. De mi ennek a jelentősége?

A születésnap öröme abban áll, hogy az újszülöttről még bármi lehet. Van az újszülötteknek egy természetes „szépsége”, ami valójában a potenciálból, a benne rejlő lehetőségekből ered. Ezzel szemben az igaz ember eltávozásának a napja arról szól számunkra, hogy mi az, amit az ember végül valójában elért – a beteljesített potenciál.

Ez a mélyebb jelentése annak, hogy az igaz embereknek a születésnapja és a halála napja egybeesik: beteljesítették életük célját, kihozták belőle azt, amit lehetett.

Hámán nem tudta – mi azonban tudjuk, hogy Mózes ugyanazon a napon született. Vagyis mi tudjuk, hogy ő igaz ember volt, aki beteljesítette élete célját. Ezért az ő életművén „nem fog a szerencse”. Ahogyan a Talmud bölcsei mondják⁴:

Izraelnek nincsen csillagzata (Sábát 156a).

Mózes és Hámán életműve bizonyos értelemben egymás ellentétei. Nemcsak arról van szó, hogy Hámán gonosz volt, Mózes jó volt, Hámán el akart minket pusztítani, Mózes pedig mindig imádkozott értünk, hogy megmentsen minket a büntetéstől.

Mózes teljes életét nehéz áttekinteni, mivel talán ez az egyik leggazdagabban, legrészletesebben leírt élet, amit hagyományunkban

megtalálunk. Mégis, ha a születésnapról és az eltávozás napjáról beszélünk, akkor meg kell keressük azt az átfogó pontot, feladatot, lényegét, ami valahogyan képes megragadni az egészt.

Mózes élete arról szólt, hogy az Egyiptomból kiszabadult rabszolganépet egybekovácsolja, néppé tegye. Ezzel szemben amikor Hámán bevádolja a zsidókat a királynál, akkor azt mondja:

„Van egy nép, ami **szét van szóródva** a népek között, királyságod minden országában” (Eszter 3:8)

Vagyis nem alkotnak egy egységes népet, ahogyan kellene. „Szét vannak szóródva”, azaz súlyos ellentétek vannak közöttük.

Ehhez kapcsolódik az is, amit Eszter királynő mond Mordechájnak, amikor megtudja a rossz hírt:

„Menj, és **gyűjtsd össze** az összes zsidót, akik Susánban találhatóak, és böjtöljenek értem” (Eszter 4:16)

Az összegyűjtés a szétszórtság „ellenreceptje”. Ha Hámán a szétszórtságot találta meg, mint a zsidó nép gyengéjét, akkor Eszter és Mordecháj éppen ezt az oldalt – Mózes örökségét, életművét erősítik. És ez lesz az, amivel végül megszerzik az égi bíróságon a megmeneküléshez szükséges érdemet az egész nép számára.

Mindenkinek nagyon örömteli, jelentőség-teljes és felemelő Purimot kívánok!

3 Vannak, akik erre azt a kérdést szokták feltenni, hogy igazán kiváló embereket ismerünk, akiknek nem esett egybe a születésnapjuk az eltávozásuk napjával? A pozsonyi rabbi, a világhírű Chátám Szofer (1762-1839) azt feleli erre, hogy szellemi értelemben azt a napot számíthatjuk születésnapnak, amikortól az ember „új életet kezd”, megnyílik a megértése, rátér arra az útra, amit a Teremtő kijelölt neki. Ez az, amit a Talmud így is nevez: „a naptól kezdve, amikor az ember a tudatában megállt” (ld. Chulin 7b).

4 Ld. még *Hagyd el a kényszerpályát, és kezdj élni – az Elul-esély* c. cikkünket, mely az *Orti.hu* oldalon és az *Omek* magazin II. évf. 14. számában jelent meg (2023. augusztus 25-én).

Egy jó kérdésnek örülni kell! Vallás és szkepticizmus

Ma van Eszter böjtje. Pont egy éve ezen a napon kaptam meg azt a megtiszteltetést, hogy a Bét Jehuda közösség rabbijaként szolgálhassak.

Ez egy alkalmas pillanat feltenni a nagy kérdéseket: honnan hová sikerült közösen eljutnunk? Mi az, amiről azt gondoltam, hogy elérhető, és mégsem sikerült elérni, és mi az, ami éppen fordítva: váratlan siker?

Ezúttal az utóbbiak közül szeretnék kiemelni egyet. Azt tapasztalom, hogy sikerült a tanulások során **a kérdés fontosságát megerősíteni, a kérdések kultúráját megte-remteni.**

Tegnap találkoztam egy úrral, aki említette, hogy nézi a videóimat, és mindig jól elvitatom magammal. Elgondoltam: valóban szeretem vitás formában bemutatni a tanításokat – de miért?

Azért, mert azt gondolom, hogy meg kell tanulnunk értékelnünk a kérdéseket. Ennek a vita pedig egy hatékony eszköze.

Mesélnek egy történetet egy rabbiról, aki tanította egyszer egy csoport fiatalnak tanította a Talmudot. Egyszer csak az egyikőjük feltett egy kérdést. Egy másik tanuló pedig megválaszolta a kérdését.

Mondta neki a rabbi, hogy ezt nem így kell ezt csinálni! Ha hallasz egy jó kérdést, akkor nem szabad gyorsan megválaszolni. Hanem először felugrik az ember, örömeiben táncot jár, hogy milyen jó kérdést hallott. Utána visszaülhet és megválaszolhatja.

Hála a Teremtőnek, ezt az üzenetet sikerült átadni azoknak, akik a közösségünkben tanulnak.

Ugyanis az utóbbi napokban többször is tapasztaltam, hogy igen jó kérdéseket tesznek fel a résztvevők.

Amikor megtetszik a kérdés, akkor fel is írom, és később igyekszem utánanézni a rabbinikus irodalomban, hogy vajon kérdezték-e korábban ugyanezt mások? És egyre többször kapok pozitív választ erre, ami nagy büszkeséggel tölt el, mert azt üzeni, hogy a tanítványok jó úton járnak.

Ilyenkor látom megvalósulni a híres talmudi mondást:

„Rabbi Chanina mondta: sokat tanultam a tanáraimtól, a kollégáimtól még többet mint a tanáraimtól, de a tanulóimtól mindnél többet.” (Táánit 7a)

A jó kérdésnek – bizonyos értelemben – „fájnia kell”. Valamilyen érzelmet, zavarást kell okoznia az emberben. El kell érni azt, hogy érdekeljen a válasz. Ez garantálja azt, hogy oda is fogok rá figyelni, és épülni fogok belőle.

Sőt, az igazság az, hogy számomra a Tóra tanulása mindaddig nem is igazán kezdődik el, amíg nincsen meg a kérdés, ami utat mutat a labirintusban.

Az elején csak ülök, hallgatok, megfigyelem a szöveget, és amikor felkapom a fejemet valami furcsaságra, az jelenti igazán azt, hogy megnyílik az elme, és képessé válik az újdonságok befogadására.

A kérdések kultúrája nemcsak a Tóratanulásban hasznos. Aki megtanulja szeretni a jó kérdéseket, az a mindennapi életben is hasznát veheti ennek a képességének.

Minden nemzedékben akadnak manipulatív emberek, de napjainkban talán különösen aktuális, hogy egyesek hasznot akarnak húzni mások naivitásából. A digitális technológia erre kiváló táptalajt szolgáltat.

A szkeptikus embert azonban, aki már hozzászokott ahhoz, hogy kérdéseket tegyen fel, nehezebb rászedni.

Szembetűnő különbség a zsidóság és számos más vallás között, hogy míg máshol az a vallásos erény, ha az ember kérdések nélkül is hajlandó elhinni azt, amit mondanak neki, addig a zsidóságban a kérdéseket kifejezetten bátorítják. Ezzel együtt a zsidóságban is megvan a hitnek a maga a helye.

Számos mendemonda, megalapozatlan információ, félinformáció és rosszindulatú pletyka is kering a világban. Ezeknek a terjedését is segíti a modern technológia. De ki az, aki képes arra, hogy mindezt a helyén kezelje?

Csak az, akinek kérdései vannak mindazzal kapcsolatban, amit hall. Aki nem számítja készpénznek azt, amit az újságok írnak, vagy ami a social medián terjed.

Ahogy egy humoros, Facebook-on terjedő mém illusztrálta: „*Megtalálták a világ legidősebb, több mint 200 éves emberét! Amikor a hosszú élet titkáról kérdezték, ezt válaszolta: **nem kell minden bolondságot elhinni, amit a Facebookon olvasol!***”

Időpontok, közösségi hírek:

Gyertyagyújtás **péntek este** (Budapesten): 16:42 és 17:41 között.
Szombat kimenetele: 18:47.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.
Hétfőn és csütörtökön reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Purim a Bét Jehudával: most szombat este (március 23-án) 19:00-tól!

- Mááriv ima, Megilá olvasás
- Kahoot vetélkedő
- Kék-fehér koktélkészítő gyorstanfolyam
- Meglepetéscsomag gyerekeknek a Bnai Brith-től

TEMATIKA (jelmezek, zene): '60-as évek

Ünnepi készülődés – online tanulások Binjomin rabbival: minden vasárnap-kedd-csütörtökön 16:45-től 17:00-ig.

Purim és Peszách között Peszách törvényeit és a széder este levezetését tanuljuk.

Hamarosan itt vannak! Tanulj róluk már most! *Csatlakozás: betjehuda.hu/tanulasok*

A Smá Jiszráelt olvassuk el legkésőbb szombat reggel 8:45-ig.

Sábát sálom! Gut sábesz! Purim Száméách!